

ВЪТРЕШНИЯ ЖИВОТ НА БДИНСКОТО ЦАРСТВО

За вътрешния живот на Бдинското деспотство, а от 1365 г. и царство са се запазили твърде малко сведения, но и от запазените може да се долови, че гр. Бдин, откогато станал негова столица, почнал бързо да се издига и разраства. Съвременни местни и чужди писатели говорят за него, като за “многлюден и велик град”, отрупан с богатства и житница на царството. В него се издигал вековния замък “Баба Вида” със своите зъбати и високи кули, които служели за цитадели или кремъл и за помещения на царя, издигали се хубави дворци за царските велможи и боляри, за митрополита, красиви църкви и манастири. Той бил заграден с високи и яки стени, прорязвани с порти, над които се издигали бойни кули, в Дунава, срещу царския дворец, се връзвало високо издигнато пристанище, на което спирали много кораби, идящи от изток и запад и товарили произведенията на неговия богат хинтерланд. В него, към половината на XIV в., съществувало българско училище, в което получил образование бележитият бдински светител преподобни Ромил. В него имало и монетарница, в която се секли медни и сребърни пари с образа на цар Йоана Страцимира. Интересни са тези бдински монети, особено сребърните с надпис “Йоан Страцимир благоверный цар българом”. На тях царят е представен седнал на престол, на главата с малка ниска шапка без бисерни наниз, а в ръката държи скиптър на върховната част на който се свършва с цветно украшение, подобно на крин. Тези монети повече напомнят образци на венециански пари, но не на византийските или парите на Търновското царство. Сребро и мед за тях се е добивало от богатите сребърни и медни рудници в Чипровско – в Дълги Дял /при извора на Куса река и Дълги дял/, по течението на р. Бързията, в Горна Бяла речка /при извора на р. Белоречка бара/, под планината Соколец, в Горно Оризово, в Плакалница /Згуриград/. От този богат меден обсег, който се простирал до изворите р. Лом, се добивало и голямо количество желязо, както това се вижда и от големите купища сгурия в тези места и в с. Горни Лом. Всичките тези рудници са били владение на короната и от тях се е доставяло и желязо на фабриката за оръжие в Бдин, която изработвала лъкове, стрели, копия, боздугани, метателни снаряди, ножове, бойни брадви и др. видове оръжия. В него работили и искусни златари, които изработвали хубави сребърни, медни и златни накити и изделия, от които и до днес се изкопават тук – таме, както недавно при тухлената фабрика на “Милев и Искренов” са били изровени 7 – 8 сребърни вити гривни и купчета сребърни монети от цар Страцимира. Злато за тях се е добивало в Копиловци при полите на Копиловския балкан /при самия извор на притока Лява река/ в местността “Плаварски вирови”. Но най-главния му поминък и търговия съставлявали земеделието и скотовъдството – от него се изнасяли големи количества жита и животински произведения по Дунава за Западна Европа, както това дава да се разбере горечитираното място от житието на преподобни Ромила. Търговията се покровителствала и от цар Йоана Страцимира, като важна доходна част за царството му. Известна е в това отношение грамотата му, дадена на “Жупана Макова Хермана и Петра Фаингля и всичките пургари” /брашовани/, с която се позволявало под клетва “тако ми Бога” на “пургарите волно и свободно да иде господина краля люду господина

крала град и да тръгне, що е драго. А я давам мою вере царева и них взимам на мою царства съблюдени, да им не биде пакоста некона ни до едного влас, како сами да видите...” Такива грамоти цар Йоан Страцимир е издавал и на съседните придунавски княжества Влахия, Молдава и на Дубровнишката република, която имала търговски сношения с България и по-рано, а в Бдин живяла и голяма дубровнишка търговска колония и един от дубровнишките търговци, болярина Никола Гучетич, е изпратил в 1390 г. четири товара дървено масло на Бдинския цар. Бдин е бил снабден и с водопровод от стария римски водопровод при с. Халваджии, Видинска околия, който е останал и след турското завоевание. Изобщо в него е кипял оживен търговски и промишлен живот, имало значи търговско съсловие и ставало натрупване на богатства, които му спомогнали да се издигне в културно и просветно отношение и да се надпреваря в това отношение с Търново.

Цар Йоан Страцимир не притежавал високо образование, като това положително се установява от цитираната по-горе негова грамота, от която вее малограмотност. От нея въобще може да се долови, че в цялото царство образованието е било посредствено. Това лесно се обяснява от големите превратности, с които е изпълнен историческия живот на това царство. Но при всичко това други паметници убедително говорят, че цар Йоан Страцимир е искал да се подобри образователното дело, да се създаде и при двора му царска библиотека, подобна на бащината му в Търново. Възможно е той да е действал в случая по подражание на Търновския двор, който във втората половина на XIV в. е стоял начело на възродилото се книжовно движение. Това показва, че и тук се е зародило стремление да се създаде и в Бдин втори литературен център, ако и в по-слаби размери. От това литературно движение са се запазили два кодекса, които принадлежали на царската библиотека, а именно: евангелие, написано “с троудом и вниманием” на грубо обработен пергамент, с грубо и некрасиво писмо и в края с 23 листа, върху които е написано съдържанието и едно послесловие от преписвача. Ръкописът не е пълен. Заглавията на евангелията са направени с краски и с груби червени и жълти украшения. Правописът му български, но с много грешки, редакцията също българска. Евангелието било преписано от роднината на митрополита Даниила още в началото на управлението на цар Йоана Страцимира, когато той бил още съуправител на баща си или “млад цар”. Преписвачът явява, че бил принуден да извърши преписа “по заповед и голямото желание на митрополита господина Даниила” и нарекал себе си недостоеен и груб и явява, че се страхувал да се залови за тази работа, която била по-горе от силите му, но я извършил да не изпадне в непослушание към митрополита, за което и молил “четящих и преписващи не злословити...”; Бдинският патерик или съборник е написан с писмо от западна българска редакция в 1360 г. по заповед на бдинската царица Анна, както това се вижда от послесловието на безименния преписвач. Този Патерик е един от най-важните датирани паметници за историята на културата на Бдинското царство във втората половина на XIV в. Като книга, която задоволявала вкуса и душевните потребности на българската царица и нейния двор, той служи и за прекрасен образец на онези развалени текстове и апокрифически книги, които са били твърде много в България в XIV в. Това ясно се вижда от неговото съдържание, което се състои от жития на преподобни жени или похвали за тях, написано от блажени Аврамия, четивата за св. Теодора, Фекла, Петка, Вървара, Иулияна, Марина, Тансия, царица Теофана, Ефросиния, Екатерина и Иулияна,

Вътрешен живот на бдинското царство

Написано от ivailo

Понеделник, 06 Декември 2010 05:32

Мария Египетска и Евпраксия. Но всичките тези четива, слова, мъчения и похвали са или с чисто апокрифически или с полуапокрифически характер. Освен това в много случаи текста им е твърде развален.

Този бележит литературен паметник служи за огледало на образователния уровень в Бдинското царство.

От това съдържание на сборника, неговата проста обработка в сравнение с хубавите, луксозни и високо художествени кодекси в търновската царска библиотека и многото му граматически грешки, ясно може да се види, какъв е бил умствения и литературен уровень на Бдинското царство във втората половина на XIV в. когато в същото време образователното дело в Търново се намирало в пълния свой разцвет. И действително, ако митрополит Даниил е възложил преписването на евангелието на такъв неподготвен в книжното дело писец, то неговото провинциално духовенство и монашество несъмнено е стояло на същото, може би и на по-долно равнище. Такъв е бил и царският преписвач на сборника. Но кой е бил той – неизвестно. Може да се каже само с положителност, че е принадлежал към сръбската правописна школа, така наречената от мнозина слависти “сръбска редакция”, това го издава сръбския му правопис, когато преписвачът на първия кодекс – евангелието, принадлежал към Търновската школа.

Кога е проникнал този правопис или редакция, представен не само от Бдинския сборник, но и от множество други ръкописи от XIV – XV в., в Бдинското царство и кои фактори са спомогнали за това при наличността на установената в България “търновска редакция” – трудно е да се каже, поради липса на преки сведения.

Из “История на Видин и неговата област”